

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΡΕΘΥΜΝΟ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

***"ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΨΥΧΙΣΜΟ ΤΟΥ
ΑΤΟΜΟΥ"***

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: *ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΜΑΡΙΑΝΝΑ*

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 2572

ΕΠΟΠΤΗΣ: *ΘΕΜΕΛΗ ΟΛΓΑ*

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί την τελευταία προσπάθεια για την ολοκλήρωση των προπτυχιακών μου σπουδών. Ακόμα κι αν έφτασε η στιγμή που το πτυχίο “τελειώνει”, η παρουσία άλλων παραγόντων συνέβαλλαν στο να φτάσω ως εδώ. Ευχαριστώ τους γονείς μου για την συναισθηματική και οικονομική υποστήριξη όλα αυτά τα χρόνια, τους καθηγητές μου για την προσπάθειά τους να μου ανοίξουν τα μάτια σε κάτι διαφορετικό, τους φίλους μου που μοιραστήκαμε τις ίδιες προπτυχιακές εμπειρίες, και τον εαυτό μου, που εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία για γνώση και μάθηση όσο ποτέ.

«Μετά από αυτά όμως, είπα, φαντάσου την ανθρώπινη φύση ως προς την παιδεία και την α παιδευσία, σαν μια εικόνα που παριστάνει μια τέτοια κατάσταση. Δες λοιπόν με τη φαντασία σου ανθρώπους που κατοικούν μέσα σε μια σπηλιά κάτω από τη γη, που να έχει την είσοδό της ψηλά στην οροφή, προς το φως, σε όλο το μήκος της σπηλιάς μέσα της να είναι άνθρωποι αλυσοδεμένοι από την παιδική ηλικία στα πόδια και στον αυχένα, έτσι ώστε να είναι καρφωμένοι στο ίδιο σημείο και να μπορούν να βλέπουν μόνο μπροστά τους και να μην είναι σε θέση, εξαιτίας των δεσμών, να στρέφουν τα κεφάλια τους ολόγυρα. Κι οι ανταύγειες της φωτιάς που καίει πίσω τους να είναι πάνω και μακριά από αυτούς. Και ανάμεσα στη φωτιά και στους δεσμώτες, προς τα πάνω, να υπάρχει ένας δρόμος που στο πλάι του να είναι χτισμένο ένα τοιχάκι, όπως τα παραπετάσματα που τοποθετούν οι θαυματοποιοί μπροστά από τους ανθρώπους, και πάνω απ' αυτά τους επιδεικνύουν τα ταχυδακτυλουργικά τους.»

Πολιτεία, Πλάτων

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	6
1. Ο Θεσμός της Φυλάκισης.....	8
1.1 Ιστορική Αναδρομή.....	8
1.2 Στατιστικά Στοιχεία.....	10
2. Εγκλεισμός & Ψυχικές Επιπτώσεις.....	14
2.1 Προσαρμογή.....	14
2.2 Επιπτώσεις.....	17
2.3 Η Κοινωνικοποίηση κατά τον Εγκλεισμό.....	24
3. Διαπολιτισμική Συγκριτική Μελέτη.....	28

3.1	Εγκλεισμός στο Σωφρονιστικό Σύστημα των Σκανδιναβικών Χωρών....	28
3.1.1	Το Σωφρονιστικό Σύστημα της Σουηδίας.....	33
3.1.2	Το Σωφρονιστικό Σύστημα της Νορβηγίας.....	35
3.1.3	Το Σωφρονιστικό Σύστημα της Φινλανδίας.....	39
4.	Αποφυλάκιση.....	42
4.1	Προγράμματα Υποστήριξης.....	42
4.2	Η Φάση της Αποκατάστασης.....	43
5.	Επίλογος.....	45
	Βιβλιογραφία.....	47

Εισαγωγή

Σωφρονιστική επιστήμη ονομάζεται ο εγκληματολογικός κλάδος που μελετά την οργάνωση και λειτουργία του ομώνυμου συστήματος, με απώτερο σκοπό το σωφρονισμό και την κοινωνική επανένταξη των παραβατών του ποινικού κώδικα (Ιορδανίδου, 1996). Τα σωφρονιστικά καταστήματα, η ποινική δικαιοσύνη και η αστυνομία είναι φορείς του σωφρονιστικού συστήματος και τα μέσα που χειρίζεται ένα κράτος προκειμένου να διασφαλίσει την τάξη και την ασφάλεια των πολιτών του.

Η φυλάκιση αποτελεί μέσο τιμωρίας για όσους έχουν διαπράξει μια παράνομη πράξη με αντίτιμο τη στέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας. Λειτουργεί εκφοβιστικά, με άμεσους αποδέκτες τους παραβάτες ώστε να μην το επαναλάβουν στο μέλλον και έμμεσους αποδέκτες τους επίδοξους παραβάτες, ώστε να τους αποτρέψουν από μια άνομη ενέργεια εφόσον αυτή φέρει κυρώσεις. Σκοπός της παραμονής του παραβάτη σε κέντρο κράτησης είναι ουσιαστικά η κοινωνική του επανένταξη. Οι κοινωνικές, επαγγελματικές, και ψυχολογικές δεξιότητες πρέπει να καλλιεργηθούν στον παραβάτη, καθώς επίσης το αίσθημα δικαιοσύνης, αυτοσεβασμού και σεβασμού για τα θεμελιώδη δικαιώματα κάθε ανθρώπου. Κατά συνέπεια, θα μπορέσει να αναλάβει, ένα εποικοδομητικό και παραγωγικό ρόλο στην κοινωνία (Κουράκης, 2004).

Η εν λόγω εργασία αφορά στις επιπτώσεις που έχει ο εγκλεισμός σε φυλακή στον ψυχισμό του ατόμου. Η ψυχική υγεία των κρατουμένων είναι ένα περίπλοκο ζήτημα που δεν τυγχάνει ιδιαίτερης προσοχής από την κοινή γνώμη. Από την άλλη, οι εγκλειστοί αποτελούν μια ευαίσθητη κοινωνική ομάδα που συχνά

έρχεται αντιμέτωπη με τον στιγματισμό και τον αποκλεισμό. Αυτοί είναι και οι λόγοι που έδωσαν το ερέθισμα για την επιλογή του θέματος. Θα γίνει μια βιβλιογραφική αναφορά στον θεσμό του εγκλεισμού, παρέχοντας ιστορικά στοιχεία, μέχρι ερευνητικά στοιχεία που αφορούν στις επιπτώσεις του εγκλεισμού στον τρόπο τρέφειν. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι Σκανδιναβικές χώρες αποτελούν ορόσημο σωφρονιστικής πρακτικής λόγω του τρόπου με τον οποίο είναι δομημένο το σωφρονιστικό τους σύστημα. Σχετική αναφορά θα υπογραμμίσει τις θετικές συνέπειες στον έγκλειστο πληθυσμό. Τέλος, με μια σχετική αναφορά σε προγράμματα υποστήριξης και παρέμβασης για την διατήρηση της ποιότητας της ψυχικής υγείας των τροφίμων θα κλείσει η βιβλιογραφική αναφορά.

1. Ο Θεσμός της Φυλάκισης

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Το έγκλημα υπήρχε ανέκαθεν στις κοινωνίες με τη διαφορά ότι τότε η αντιμετώπισή του ήταν υπόθεση ιδιωτική. Αυτό σημαίνει ότι εκείνος που είχε άμεση σχέση με το θύμα της εγκληματικής ενέργειας ή το ίδιο το θύμα, ήταν και αυτός που απέδιδε δικαιοσύνη τιμωρώντας το δράστη. Κατάλοιπα αυτής της αντίληψης φτάνουν μέχρι τις μέρες μας με τη μορφή της βεντέτας, κώδικας που στηρίζεται στην έννοια της τιμής και την προστασία της. Στο παρελθόν η φυλακή ήταν περισσότερο χώρος ταπείνωσης και βίας παρά τόπος βελτίωσης της προσωπικότητας του ατόμου. Μάλιστα, μορφές τιμωρίας όπως η εκτέλεση, η εξορία, η καταναγκαστική εργασία θεωρείτο ότι είχαν θεραπευτική επίδραση στο άτομο (Palermo, 2008).

Κατά την αρχαιότητα, ο θεσμός της φυλάκισης δεν υφίστατο. Οι αρχαίοι Αθηναίοι υποστήριζαν πως δεν υπήρχε θετική επίδραση στο άτομο και κατ' επέκταση στην κοινωνία, με το να οδηγηθεί ο παραβάτης σε εγκλεισμό. Η λέξη φυλακή χρησιμοποιείτο με την έννοια της περιπολίας στα τείχη ή σε θαλάσσιες περιοχές, καθαρά για την άμυνα της πόλης- κράτος. Το «μικρό δεσμωτήριο», στο οποίο μπορούσε να οδηγηθεί κάποιος που οι πρακτικές του απειλούσαν τη δημοκρατία ή κάποιος οφειλέτης στο δημόσιο, αποτελούσε τη φυλακή όπως την προσδιορίζουμε σήμερα. Η διαφορά με την σημερινή έννοια της φυλάκισης, είναι πως στην αρχαιότητα ο δράστης κρατείτο μόνο για κάποιες ώρες ή μέρες. Ο παρατεταμένος

χρονικά εγκλεισμός, δεν υφίσταται. Μπορεί οι δράστες να οδηγούνται στο θάνατο σε περίπτωση κατάλυσης της δημοκρατίας ή λόγω προσπάθειας βεβήλωσης των αρχαίων θεών, ο εγκλεισμός, παρ' όλα αυτά, δεν αποτελούσε κοινή πρακτική. Με την ανάπτυξη της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας αρχίζουν να εμφανίζονται και οι πρώτες φυλακές μέχρι τα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (Παύλου & Γιούνη, 2003). Η καθιέρωση της φυλακής ως τόπου εκτέλεσης της ποινής προέκυψε λόγω επίδρασης της καθολικής εκκλησίας. Ειδικότερα, το δίκαιο της καθολικής εκκλησίας αντιμετωπίζει τον εγκληματία ως αμαρτωλό που πρέπει να του επιβληθεί η τιμωρία της απομόνωσης προκειμένου να επανέλθει στο σωστό δρόμο (Δασκαλάκης, 1981).

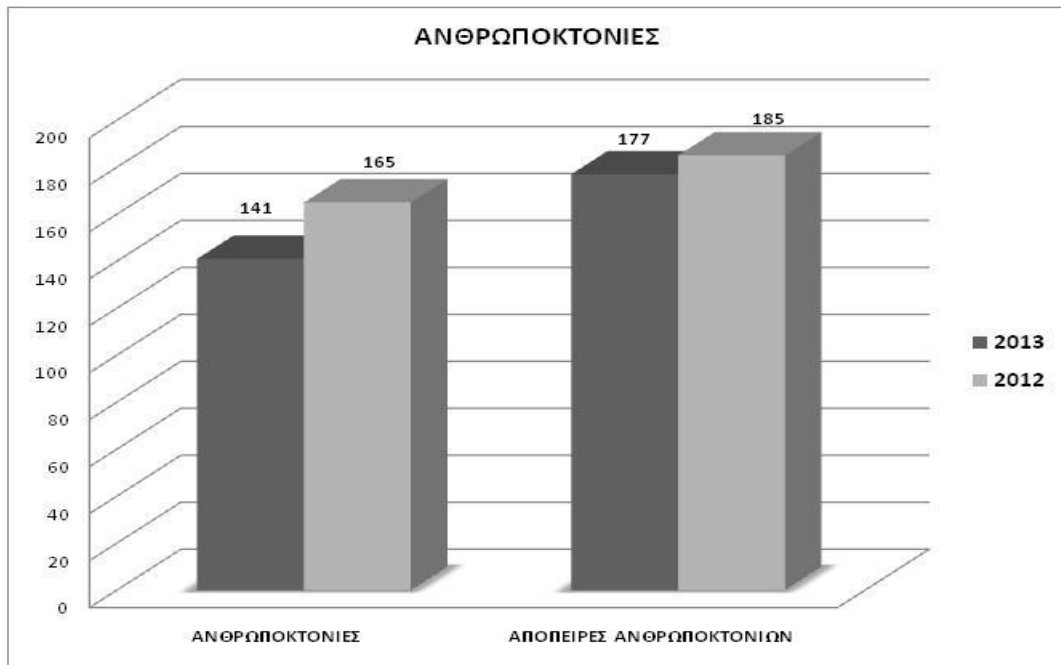
Οι παραπάνω αντιλήψεις ήταν βέβαια σύμφωνες με τις αξίες της εκάστοτε εποχής και προφανώς τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είχαν την ίδια βαρύτητα με τη σημερινή εποχή. Τα τελευταία χρόνια, καθώς αναπτύσσεται ο κλάδος των ανθρωπιστικών επιστημών παρατηρείται και μια σχετική πρόοδος σε ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα των κρατουμένων. Παρ' όλα αυτά, οι φυλακές εξακολουθούν να είναι αντικείμενο δριμείας κριτικής αναφορικά με τον τρόπο που διοικούνται, κάτι που σχετίζεται και με την πολιτική κατάσταση ενός κράτους, διότι διαφορετικά αντιμετωπίζονται για παράδειγμα οι έγκλειστοι σε ένα δημοκρατικό κράτος και διαφορετικά σε μια χώρα που βρίσκεται υπό δικτατορικό καθεστώς.

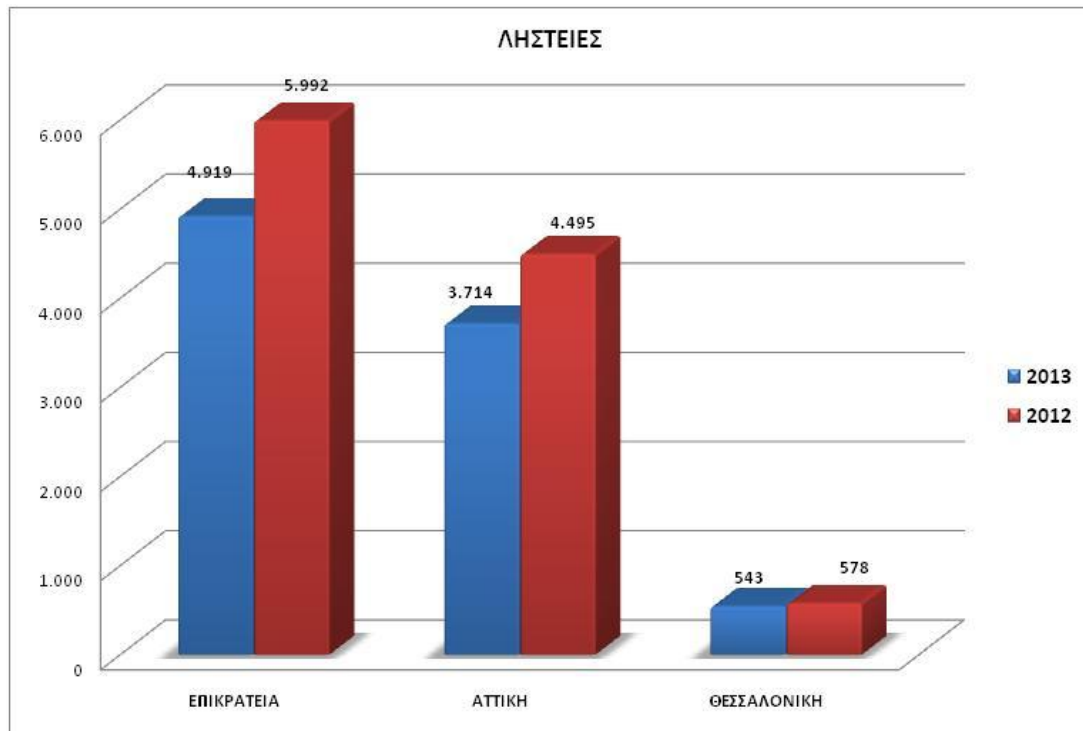
1.2 Στατιστικά Στοιχεία

Στην ενότητα αυτή θα γίνει μια συνοπτική παρουσίαση ορισμένων δεδομένων αναφορικά με την εγκληματικότητα.

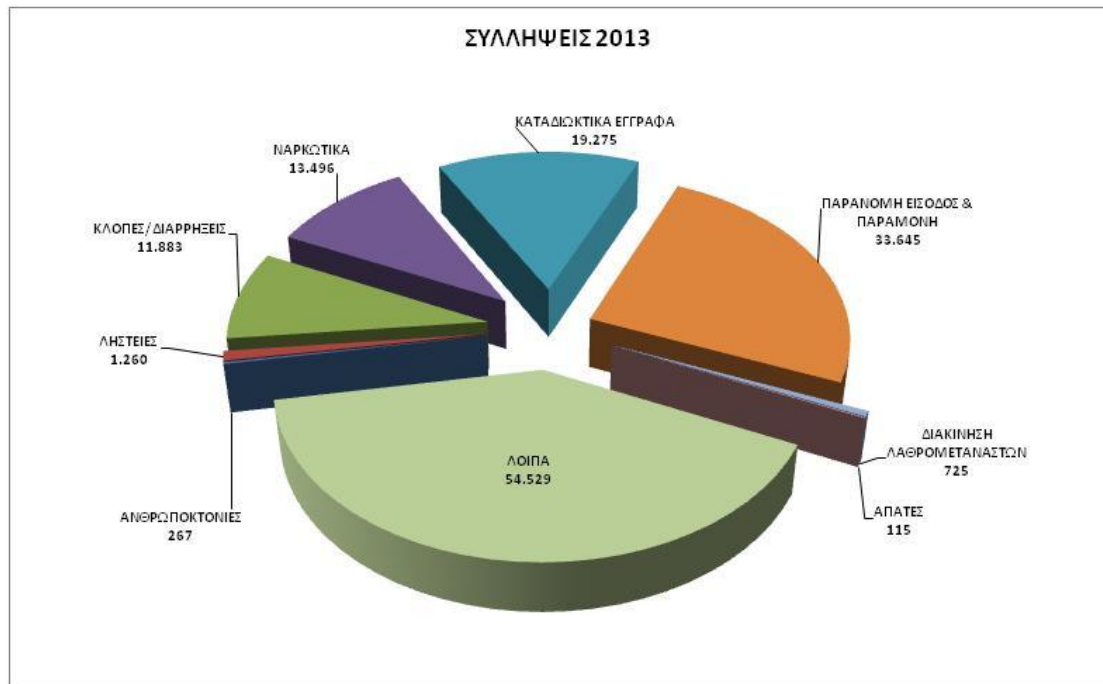
Σύμφωνα με τον Fanguy (2009), ένα σημαντικά υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας αποδίδεται σε νέους άνδρες ηλικίας 15-24 ετών, ποσοστό το οποίο είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο οποιασδήποτε άλλης ηλικιακής ομάδας. Ο ίδιος παρατηρεί επίσης, ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας είναι χαμηλότερα κατά τους χειμερινούς μήνες σε σχέση με τους καλοκαιρινούς. Μια αντίληψη για το έγκλημα, που δύσκολα θα φανταζόταν κανείς ότι κάποιος υιοθετούν, είναι αυτή που αντιμετωπίζει την εγκληματική δραστηριότητα ως μια μορφή απασχόλησης: ένας ορθολογιστής δράστης δηλαδή, βρίσκει κίνητρα να παραμείνει σ' αυτή εφόσον αυτή του αποφέρει σημαντικά κέρδη σε συνάρτηση με το χρόνο ή το ρίσκο που συνεπάγεται (Raphael & Winter, 2001).

Βάσει στατιστικών στοιχείων που δημοσίευσε η ελληνική αστυνομία φέτος και αφορούν στο περασμένο έτος, καταγράφηκε σημαντική μείωση της εγκληματικότητας σε όλες τις κατηγορίες αδικημάτων. Πιο συγκεκριμένα, σε σύγκριση με το 2012, οι ανθρωποκτονίες μειώθηκαν σε ποσοστό 11,9%, οι ληστείες κατά 17,9%, οι κλοπές / διαρρήξεις κατά 15,2% και οι κλοπές τροχοφόρων κατά 7,6%. Στην Αττική, οι ληστείες μειώθηκαν σε ποσοστό 17,4%, οι κλοπές / διαρρήξεις κατά 17,1% και οι κλοπές τροχοφόρων κατά 8,7%. Τέλος, στην Επικράτεια οι υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας μειώθηκαν σε ποσοστό 29,8%, οι εκβιάσεις κατά 16,7% και οι πλαστογραφίες κατά 14,8% (<http://www.astynomia.gr/>, 2014).

Το 2013 συνελήφθησαν συνολικά 135.195 άτομα για διάφορες παραβάσεις πλημμεληματικού και κακούργηματικού χαρακτήρα, που αφορούν στα αδικήματα της ανθρωποκτονίας, της ληστείας, των κλοπών / διαρρήξεων, την κατοχή και διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, εκβίαση, ηλεκτρονικά εγκλήματα κλπ. Ειδικότερα, οι συλληφθέντες, ανά κατηγορία αδικημάτων, κατανέμονται ως εξής:

Τέλος, η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι περισσότεροι από τους μισούς κρατούμενους κάνουν χρήση ουσιών ενώ σχεδόν οι μισοί αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής φύσεως (Blaauw και συν. 2000).

2. Εγκλεισμός & Ψυχικές Επιπτώσεις

2.1 Προσαρμογή

Η διαδικασία του εγκλεισμού συνιστά μια τραυματική εμπειρία για το άτομο· συνεπάγεται τη βίαιη αποκοπή του από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον και την εξίσου βίαιη ένταξη του σε ένα περιβάλλον άγνωστο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σε πρώτη φάση, το άτομο καλείται να διαχειριστεί άμεσα ζητήματα τα οποία έχουν να κάνουν με την προσαρμογή του στο νέο πλαίσιο. Αυτά αφορούν στο σοκ του εγκλεισμού και την αίσθηση της απώλειας ελέγχου, στην αγωνία για επικοινωνία με τον “έξω κόσμο”, στη διαχείριση του χρόνου μέσα στη φυλακή.

Προτού εξεταστεί η επίδραση που έχει ο εγκλεισμός στην ψυχική υγεία, θα ήταν συνετό να γίνει αναφορά στους παράγοντες που ενδεχομένως διαμορφώνουν την εμπειρία και επηρεάζουν την προσαρμογή του ατόμου σε αυτήν. Και αυτό διότι, η εμπειρία της φυλάκισης είναι διαφορετική για τον καθένα, συνεπώς ερμηνεύεται ποικιλοτρόπως και αποδίδεται σε διαφορετικούς παράγοντες. Οποσδήποτε, βασικό στοιχείο που δεν πρέπει να παραληφθεί είναι το περιβάλλον της ίδιας της φυλακής. Πέρα απ’ αυτό, η προσαρμογή στον εγκλεισμό επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του κρατούμενου. Διαφοροποιητικοί παράγοντες μεταξύ του πληθυσμού της φυλακής αποτελούν το φύλο, η εθνικότητα, η ηλικία, το θρήσκευμα, η φυσική κατάσταση, το υποστηρικτικό πλαίσιο εντός και εκτός της φυλακής, το γνωστικό σύστημα του κρατούμενου.

Σε πρόσφατη έρευνα, οι Dhami και συν. (2007), εξέτασαν την προσαρμογή στον εγκλεισμό σε συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο, ως συνάρτηση του χρόνου κράτησης στη φυλακή και της ποιότητας του πρότερου βίου. Το δείγμα της έρευνας αποτελείτο από 712 άρρενες τροφίμους από τρία διαφορετικά σωφρονιστικά ιδρύματα των Ηνωμένων Πολιτειών. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ήταν άνω των 24 ετών, είχαν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση και είχαν βεβαρημένο ποινικό μητρώο. Βασικό συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν ήταν ότι, εκείνοι οι οποίοι είχαν εκτίσει περισσότερα από πέντε χρόνια στη φυλακή εκδήλωσαν αισθήματα απόγνωσης ή απελπισίας σε μεγαλύτερο βαθμό από εκείνους οι οποίοι είχαν εκτίσει δυο ή λιγότερα χρόνια. Επιπλέον, εγκλειστοί με χαμηλό δείκτη ποιότητας ζωής προ φυλακής δήλωσαν περισσότερο χαρούμενοι από πριν σε σύγκριση με όσους είχαν μια ικανοποιητική ζωή πριν τον εγκλεισμό τους.

Κάποιοι εγκλειστοί μπορούν να προσαρμοστούν εύκολα και να μην εμφανίσουν δείγματα ψυχοπαθολογίας, ενώ για άλλους μπορεί να εμφανιστούν σημαντικές μεταπτώσεις στην ψυχική τους υγεία. Σημαντικό ρόλο παίζει προηγούμενη εμπειρία φυλάκισης για τον κρατούμενο, εφόσον θα μπορέσει να προσαρμοστεί με μεγαλύτερη ευκολία στο περιβάλλον της φυλακής. Μπορεί να ανταποκριθεί με μεγαλύτερη ευκολία στις προκλήσεις τους εγκλεισμού, αφού είναι ήδη γνωστός ο τρόπος λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος (Δανδουλάκη και συν., 2008).

Για πολλούς εγκλειστους, η θέση τους στην κοινωνία της φυλακής εξαρτάται από την σωματική τους δύναμη και την επιθετικότητα που επιδεικνύουν. Σε ένα ίδρυμα όπως η φυλακή, ο διαρκής φόβος για την προσωπική ασφάλεια τροφοδοτεί την ψευδαίσθηση της ισχύος με την επικρατούσα ομάδα να ασκεί πίεση και να εκμεταλλεύεται τους ασθενέστερους. Η Jewkes (2005) αναφέρει πως η στέρηση της

ελευθερίας και η κράτηση σε ένα περιβάλλον εξαιρετικά άκαμπτο, απαιτεί την υιοθέτηση ενός εσωτερικού κώδικα πειθαρχίας προκειμένου να εξυπηρετηθεί η αίσθηση του ανήκειν σε μια ισχυρή υποομάδα. Η απόδειξη του ανδρισμού, που συχνά είναι και η αιτία παραβατικών συμπεριφορών, ίσως να αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση προσαρμογής στις ψυχολογικές και σωματικές φύσεως αντιξοότητες της φυλακής. Η υπεροχή που επιτυγχάνεται μέσω απειλών, εκφοβισμού ή επιθετικής συμπεριφοράς εξυπηρετεί την αναγκαιότητα προσαρμογής στους κανόνες της φυλακής. Η υιοθέτηση ενός τέτοιου προσωπείου θεωρείται η πιο κοινή στρατηγική αντιμετώπισης των δυσκολιών που ενέχει η ζωή στη φυλακή. Εντούτοις, όσοι δεν είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις προσταγές μιας αρρενωπής συμπεριφοράς θα κλειστούν περισσότερο στον εαυτό τους και θα απομονωθούν από τους υπολοίπους.

Μακροπρόθεσμα, η πρακτική αυτή προκαλεί σύγχυση σε ότι έχει να κάνει με την αίσθηση του εαυτού και την αίσθηση της ταυτότητας. Η έννοια του εαυτού προάγει τη διαφορετικότητα του ατόμου ενώ η έννοια της ταυτότητας υποχρεώνει σε ομοιότητες μεταξύ μιας ομάδας. Κατ' επέκταση, οι τρόφιμοι βρίσκονται σε μια συνεχή προσπάθεια συγκερασμού και διατήρησης των εννοιών αυτών από τη μια αντιμετωπίζοντας το φόβο και τις συγκρούσεις, υιοθετώντας μια συμπεριφορά που είναι αποδεκτή στα πλαίσια της φυλακής από την άλλη.

2.2 Επιπτώσεις

Ο εγκλεισμός είναι δυνατόν να κινητοποιήσει δυσάρεστες ψυχικές καταστάσεις. Σύμφωνα με τους Cooke και συν. (1990), η δύσπνοια, η ευερεθιστότητα, η σύγχυση, το αίσθημα ματαιώσης, η απώλεια της όρεξης αποτελούν ενδείξεις κατάθλιψης. Επιπλέον, κατά τα πρώτα στάδια του εγκλεισμού, αυτοτραυματισμοί ή απόπειρες αυτοκτονίας συνδέονται άμεσα με την κατάθλιψη και ενδεχομένως να λειτουργούν ως προσπάθειες εκτόνωσης της έντασης. Ο εγκλειστος καλείται να αντιμετωπίσει άλλους κρατούμενους, να έχει ισορροπημένη σχέση με το προσωπικό της φυλακής, να καταπολεμήσει την ανάγκη για χρήση ουσιών και να αντέξει την έλλειψη πνευματικής αναζωογόνησης (Δανδουλάκη, και συν., 2008).

Σε περιπτώσεις μακροχρόνιας απομόνωσης σε φυλακές υψίστης ασφαλείας, οι κρατούμενοι είναι περιορισμένοι σε κελιά χωρίς παράθυρα, με τεχνητό φωτισμό επί 24ώρου, λαμβάνοντας την τροφή τους από μια χαραμάδα της πόρτας, δίχως αλληλεπίδραση με άλλους τροφίμους. Υπό αυτή τη συνθήκη, συχνά η αισθητηριακή αποστέρηση γίνεται η αιτία εμφάνισης χρόνιων ψυχικών συμπτωμάτων από τα οποία το άτομο αδυνατεί να επανέλθει πλήρως. Η συμπτωματολογία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων άγχος, αδυναμία οργάνωσης της σκέψης και αδυναμία συγκέντρωσης, σωματικές ενοχλήσεις ενώ μπορεί ακόμη να οδηγήσει σε παραλογισμό και παραισθήσεις (Palermo, 2008).

Το 2003 οι Nurse και συν., μέσα από μια μελέτη focus group, εξέτασαν το επίπεδο της ψυχικής υγείας τόσο γυναικών όσο και αντρών εγκλειστών, υπογραμμίζοντας δυο βασικές κατηγορίες σχετικά με τις ασθένειες που μπορούν να

εμφανίσουν οι έγκλειστοι. Το 14% των γυναικών και το 7% των ανδρών παρουσίασαν συναισθηματικές διαταραχές όπως κατάθλιψη και διατροφικές διαταραχές όπως ανορεξία. Οι ίδιες ασθένειες απαντώνται σε πολύ μικρότερο ποσοστό σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό. Επίσης, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν και σε άλλες ψυχικές ασθένειες, λιγότερο διαδομένες στον γενικό πληθυσμό, ως αίτιο των σκέψεων και των αισθημάτων τους λόγω των εμπειριών στην φυλακή.

Μέσα από τον εγκλεισμό επιβαρύνεται η ψυχική υγεία του κρατούμενου. Η επιβάρυνση έχει ως αποτέλεσμα την εκδήλωση ψυχοπαθολογίας. Εμφανίζονται συναισθηματικές διαταραχές και διαταραχές στην διάθεση όπως η κατάθλιψη, διαταραχές στις γνωστικές λειτουργίες, όπως στη μνήμη και στη μάθηση, διαταραχές στον ύπνο με την μορφή της αϋπνίας. Αρνητικά συναισθήματα όπως μοναξιά, απαισιοδοξία, άγχος και νευρικότητα, εμφανίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στον έγκλειστο πληθυσμό σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό (Θεμελή, 2000).

Οι Harman και συν. (2007), παρουσιάζουν μια σημαντική έρευνα που δείχνει πώς ο εγκλεισμός μπορεί να επηρεάσει την ψυχική υγεία των κρατούμενων όχι μόνο επειδή είναι μέσα στη φυλακή, αλλά επειδή επηρεάζεται και η ποιότητα των σχέσεων με τα άτομα που βρίσκονται εκτός φυλακής και βίωσαν τον βίαιο αποχωρισμό με τον έγκλειστο. Αναφέρουν συγκεκριμένα πως τα επίπεδα άγχους των έγκλειστων που έχουν τους/ τις συντρόφους τους εκτός φυλακής, βιώνουν υψηλά επίπεδα άγχους αποχωρισμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο τρόφιμος να προκαλεί διαμάχες μέσα στη φυλακή αλλά και διαμάχες με τον/την σύντροφο που βρίσκεται εκτός. Μπορεί στενές ερωτικές σχέσεις να παρέχουν συναισθηματική υποστήριξη στον έγκλειστο, στις περισσότερες περιπτώσεις τερματίζονται λόγω των συνθηκών. Αυτό αποτελεί μια επιπλέον επιβάρυνση για την ψυχική υγεία του τροφίμου. Πέρα

από ασθένειες ψυχικής υγείας, οι Harman και συν., κάνουν αναφορά και στην ευρεία διάδοση σεξουαλικών μεταδιδόμενων νοσημάτων μέσα στις φυλακές, είτε λόγω σεξουαλικής επαφής, είτε λόγω μέσω σύριγγας ή βελόνας για τατουάζ, αυξάνοντας το ποσοστό εμφάνισης HIV κατά 6 φορές σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό. Επιπρόσθετα, το 80% των αποφυλακισμένων, μέσα στο πρώτο έτος από την απελευθέρωσή του αναφέρει πως έρχεται σε σεξουαλική επαφή με πρώην ή νυν συντρόφους.

Οι Roguski και Chauvel (2009), αναφέρουν με τη σειρά τους τον αντίκτυπο που έχει ο εγκλεισμός στους κρατούμενους και στις οικογένειές τους. Πιο συγκεκριμένα, εξέτασαν 63 κρατούμενους, 40 άνδρες και 23 γυναίκες, σχετικά με τον αντίκτυπο που είχε στην ψυχική τους υγεία και στις σχέσεις τους με τις οικογένειες τους ο εγκλεισμός, μετά την απελευθέρωσή τους. Με ηλικίες τα 18 με 56 έτη και με μέσο όρο τα 34 χρόνια, οι συμμετέχοντες σε ημι δομημένες συνεντεύξεις συμφώνησαν στα εξής: κατά την κράτησή τους και μετά την απελευθέρωσή τους η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας ήταν περιορισμένη έως ελάχιστη. Ενώ διεγνώσθησαν με διαταραχές ψυχικής υγείας, δεν δέχτηκαν καμία ψυχιατρική υποστήριξη τόσο μέσα στις φυλακές όσο και στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας. Ακόμα και στις περιπτώσεις που οι τρόφιμοι βρίσκονταν υπό παρακολούθηση από κάποιον ιατρό πριν τον εγκλεισμό τους, η συνέχιση της φαρμακευτικής αγωγής δεν ήταν δυνατή μετά την προφυλάκισή τους. Όσοι από τους συμμετέχοντες ανέφεραν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, τόνισαν την ανεπάρκεια των δεύτερων για αποτελεσματική παρέμβαση. Ο εγκλεισμός είχε επιπτώσεις στις σχέσεις τους με τις οικογένειές τους. Άντρες και γυναίκες αναφέρθηκαν στις οικονομικές δυσχέρειες που είχαν να αντιμετωπίσουν μετά την αποφυλάκισή τους καθώς ήταν δύσκολο να βρουν απασχοληθούν επαγγελματικά λόγω του αμαυρωμένου ποινικού μητρώου, με αποτέλεσμα να

παίρνουν διαζύγιο ή να χάνουν την εποπτεία των παιδιών τους. Τα παιδιά των κρατούμενων ήταν στην πλειοψηφία τους κάτω των 18 ετών και διεγνώσθησαν και αυτά με θέματα ψυχικής υγείας, όπως κατάθλιψη, άγχος και εθισμός σε απαγορευμένες ουσίες, καθώς επηρεάζονταν άμεσα από τον στιγματισμό των γονιών τους ως πρώην τρόφιμοι.

Σημαντική είναι η έρευνα των Lambie και Randell (2013), οι οποίοι αναφέρουν πως τα παιδιά των οποίων οι γονείς βρέθηκαν στην φυλακή σε κάποια χρονική περίοδο της ζωής τους, είναι πολύ πιθανό κάποια μέρα να βρεθούν και αυτά αντιμέτωπα με το σωφρονιστικό σύστημα. Αναφέρουν, επίσης, πως οι ψυχικές επιπτώσεις που δημιουργεί ο εγκλεισμός σε άτομα νεαρής ηλικίας, δε διαφέρουν από τις επιπτώσεις στον ενήλικο πληθυσμό. Πέρα από συναισθηματικές διαταραχές όπως κατάθλιψη ή διατροφικές διαταραχές και διαταραχές στον ύπνο, υπάρχει μεγάλο ποσοστό των νέων στις φυλακές με εθισμό σε ναρκωτικές ουσίες και τάσεις αυτοκαταστροφής που σε πολλές περιπτώσεις οδηγούν στην αυτοκτονία. Προτείνουν πως ο εγκλεισμός δεν είναι η κατάλληλη πρακτική για τον σωφρονισμό των νέων. Περισσότερο επικοδομητικά και παραγωγικά μπορούν να είναι προγράμματα ένταξης και αποκατάστασης στα οποία οι ειδικοί θα μπορούν να εξετάζουν πέρα από την ψυχική υγεία των νέων παραβατών, το οικογενειακό τους υπόβαθρο και τις παρελθοντικές τους εμπειρίες που οδήγησαν στην διάπραξη τους εγκλήματος.

Η έρευνα της Taylor (2011), με δείγμα από κρατούμενους σε σωφρονιστικά καταστήματα στην Αγγλία, επαληθεύει πως οι ψυχικές ασθένειες αναφέρονται σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό ανάμεσα στους τροφίμους σε σύγκριση με τον γενικότερο πληθυσμό. Επιπλέον κάνει αναφορά σε ευάλωτες ομάδες όπως οι γυναίκες κρατούμενοι ή οι έγκλειστοι με γνωστικά ελλείμματα, οι οποίοι εμφανίζονται να δέχονται το μικρότερο ποσοστό ψυχολογικής υποστήριξης κατά τη

διάρκεια του εγκλεισμού. Προτείνει πως είναι αναγκαίο για την προστασία της ψυχικής υγείας των κρατούμενων να υπάρχει ιατρική υποστήριξη όχι μόνο κατά την διάρκεια του εγκλεισμού, αλλά πλήρης έλεγχος και παρακολούθηση πριν την είσοδό τους στην φυλακή και μετά την απελευθέρωσή τους. Με αυτό τον τρόπο, η πρόωρη διάγνωση θα μπορέσει να αποτρέψει τον κρατούμενο στο να βρεθεί σε ένα περιβάλλον που αναπόφευκτα επιβαρύνεται η ψυχική υγεία, ακόμα και σε άτομα που δεν εμφανίζουν κάποια ψυχική πάθηση πριν τον εγκλεισμό. Η πρόωρη διάγνωση θα οδηγήσει τον κρατούμενο σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους όπου θα βρίσκεται υπό αστυνομική επιτήρηση αλλά θα δέχεται ταυτόχρονα και φαρμακευτική αγωγή. Ασφαλώς, γίνεται αναφορά για τη σημαντικότητα της παροχής ψυχικής υποστήριξης μέσα στις φυλακές και την εύκολη πρόσβαση των κρατούμενων σε νοσοκομεία στην περίπτωση που εμφανίζεται επιβάρυνση της ψυχικής τους υγείας.

Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας της Αυστραλίας (The Australian Institute of Health and Welfare, 2010), αναφέρει πως το ένα τρίτο των κρατούμενων στην Αυστραλία παρουσιάζει προβλήματα ψυχικής υγείας, τόσο μέσα στις φυλακές όσο και πριν τον εγκλεισμό τους. Σε ένα ποσοστό της τάξεως του 30% των κρατούμενων, κατά την είσοδό τους στην φυλακή, ανέφεραν σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, όπως νοσοκόμες, ψυχολόγους και ψυχιάτρους πως αντιμετώπιζαν κάποιο θέμα ψυχικής υγείας, όπως εθισμό σε ναρκωτικές ουσίες ή αλκοολισμό. Ο εκπρόσωπος τύπου του Υπουργείου ανέφερε με τη σειρά του πως αυτό το ποσοστό καταλήγει να είναι 2.5 φορές περισσότερο σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό. Για άλλη μια φορά, οι έγκλειστοι, είτε πριν είτε κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού, παρουσιάζουν μεγάλα ποσοστά αναφορικά με ψυχικές ασθένειες. Σύμφωνα με την ανακοίνωση το ένα τρίτο των έγκλειστων είχε πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας και βρέθηκε υπό φαρμακευτική παρακολούθηση και αγωγή, χωρίς αυτό να

σημαίνει πως ήταν αρκετό για την αντιμετώπιση των ψυχικών επιπτώσεων λόγω του εγκλεισμού. Σημαντικές σημειώσεις από την έρευνα δείχνουν πως 73% των ανδρών και 86% των γυναικών θα παρουσιάσουν κάποια ψυχική διαταραχή κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού. Ένας περιορισμός που εμφανίζεται ανάμεσα στους έγκλειστους και στους επαγγελματίες ψυχικής υγείας, είναι η γενικότερη δυσπιστία των πρώτων στο πρόσωπο των δεύτερων, επειδή χαρακτηρίζονται ως μέρος της ποινικής δικαιοσύνης και όχι του ιατρικού χώρου. Σαν αποτέλεσμα, οι κρατούμενοι προτιμούν να μην αναφέρουν την ανάγκη τους για παραπομπή σε έναν ειδικό και σιωπούν με το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν.

Σε αντίθεση με το σωφρονιστικό σύστημα της Αυστραλίας, τα δεδομένα που παρουσιάζουν οι Allen και Rich (2007), για το σωφρονιστικό σύστημα της Αμερικής και το ποσοστό ψυχικής υγείας των έγκλειστων είναι εμφανώς αντιθετικά. Για περισσότερες από δυο δεκαετίες, ο αριθμός των κρατούμενων στην Αμερική αυξάνεται δραματικά. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό, οφείλεται στον συνδυασμό ασθενειών ψυχικής υγείας και εγκληματικότητας στην κοινότητα. Οι περισσότεροι από τους έγκλειστους σήμερα σε μια φυλακή στην Αμερική, είναι άτομα τα οποία χρειάστηκε να διαπράξουν έγκλημα με σκοπό να βρουν τις απαραίτητες οικονομικές πηγές για την απόκτηση της ναρκωτικής ουσίας ή του αλκοόλ. Κατά αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος ανάμεσα στην εγκληματικότητα και τις ψυχικές ασθένειες. Συμφωνούν πως ο εγκλεισμός θα έχει δραματικές επιπτώσεις στην σωματική και ψυχική υγεία του έγκλειστου. Ενώ η ψυχική υποστήριξη και η σταδιακή αποτοξίνωση αποτελούν θεραπευτικές πρακτικές για την ευημερία των έγκλειστων, στην Αμερική, η πλειοψηφία των σωφρονιστικών ιδρυμάτων τις αντιμετωπίζει ως μη απαραίτητες, καθώς οι έγκλειστοι θα πρέπει να τιμωρηθούν με σκληρό τρόπο σαν αποτέλεσμα των πράξεών τους. Υποστήριξη από επαγγελματίες

ψυχικής υγείας ή προγράμματα αποτοξίνωσης αποτελούν απλώς προνόμια. Ακόμα και στις περιπτώσεις που οι ειδικοί αποδεικνύουν πως οι θεραπευτικές μέθοδοι έχουν θετικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των έγκλειστων, δεν είναι πρακτικές οι οποίες υιοθετούνται στο σωφρονιστικό σύστημα. Μέσα από αναφορά του Υπουργείου Δικαιοσύνης (Bureau of Justice Statistics) για τους έγκλειστους σε δημόσια σωφρονιστικά ιδρύματα, το 83% αναφέρει χρήση ουσιών πριν την σύλληψή τους, το 57% αναφέρει χρήση ουσιών ακόμα και ένα μήνα πριν την σύλληψή τους, αλλά μόνο το 20% του συνολικού αριθμού των κρατουμένων αναφέρει συμμετοχή σε προγράμματα αποτοξίνωσης ενώ βρίσκονται στην φυλακή. Αυτό δικαιολογεί και το ποσοστό πως το 63% των έγκλειστων έχει καταδικαστεί για εγκλήματα σχετικά με εμπόριο ή χρήση ουσιών, όπου από το συγκεκριμένο ποσοστό μόνο το 15% έχει πρόσβαση σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα. Τέλος, αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρονται σε έναν έγκλειστο, όπως η κάλυψη των βασικών αναγκών σε στέγη, τροφή ή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, αλλά σε ότι αφορά στην παροχή θεραπευτικής φροντίδας και προγραμμάτων, στο αμερικανικό σωφρονιστικό σύστημα χρειάζεται ραγδαία βελτίωση (Allen & Rich, 2007).

2.3. Η Κοινωνικοποίηση στον Εγκλεισμό

Η κοινωνιολόγος Anne Reuss, δημοσιεύει το 2003 το άρθρο “*Taking a long hard look at imprisonment*”, όπου κάνει κριτική στο κατά πόσο το σωφρονιστικό σύστημα με την μορφή της φυλάκισης είναι όντως λειτουργικό για την κοινωνία. Εφόσον ο εγκλεισμός αποτρέπει φαινόμενα κοινωνικής ανασφάλειας, έλλειψης δημοσίου ελέγχου και κοινωνικής αδικίας, πώς γίνεται η εγκληματικότητα να αυξάνεται όλο και περισσότερο; Διερωτάται για την λειτουργικότητα του εγκλεισμού: Βοηθά τον έγκλειστο; Βοηθά το σωφρονιστικό σύστημα; Βοηθά τον γενικότερο πληθυσμό; Βοηθά τους πολιτικούς;

Στην απάντηση της δηλώνει ξεκάθαρα πως επηρεάζονται οι λειτουργίες της κοινωνίας μέσα από την εγκληματικότητα, αλλά όχι απαραίτητα θετικά λόγω της εφαρμογής της ποινικής δικαιοσύνης και του εγκλεισμού των παραβατών. Αναφέρει πως οι πρώτες «ρωγμές» θα εμφανιστούν στις ζωές των έγκλειστων. Ο βίαιος αποχωρισμός από τις οικογένειες τους, το διάστημα μακριά τους, η συναναστροφή με άγνωστους τροφίμους, δίνει το αίσθημα της ανημποριάς και της υπαρξιακής καταστροφής τόσο για τους ίδιους τους έγκλειστους, όσο και για τις οικογένειές τους. Ο εγκλεισμός σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μορφή κοινωνικής αποκατάστασης. Η απουσία της οικογένειας ή των φίλων παίζει σημαντικό ρόλο στο να μην επιτυγχάνεται η γρήγορη κοινωνική αποκατάσταση του έγκλειστου. Η αίσθηση της απομόνωσης, το συναίσθημα της μοναξιάς και η ιδέα της αποδόμησης των κοινωνικών δικτύων, μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία του έγκλειστου. Συμπτώματα συναισθηματικών διαταραχών, όπως κατάθλιψη, αποτελούν συχνό φαινόμενο στο μεγαλύτερο ποσοστό των έγκλειστων. Η βίαιη εμπειρία του εγκλεισμού μπορεί να οδηγήσει σε τραύμα, με αποτέλεσμα ο έγκλειστος να νιώθει

πως ανήκει πλέον στην φυλακή, δεν του αξίζει η ελευθερία και το νέο του «σπίτι» είναι η φυλακή και όχι η πραγματική του οικογένεια στον έξω κόσμο. Έχοντας δημιουργήσει τέτοια συναισθήματα από την εμπειρία του εγκλεισμού, ο τρόφιμος είναι ακόμα πιο πιθανό να διαπράξει εκ νέου έγκλημα, με σκοπό να επιστρέψει στο σπίτι του, την φυλακή, όπου έχει μάθει να χειρίζεται τις καταστάσεις και να «ζει». Γι' αυτό το λόγο, πέρα από την φροντίδα της ψυχικής υγείας των εγκλειστών, πρέπει να δίνεται επίσης βαρύτητα στον τρόπο που μπορεί να ενταχθεί ξανά στην κοινωνία ο εγκλειστος μετά την αποφυλάκισή του (Reuss, 2003).

“ Το να προσπαθεί το σωφρονιστικό σύστημα να αλλάξει την συμπεριφορά των εγκλειστών, είναι διαδικασία που δεν θα καταστεί ποτέ εφικτή, καθώς πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον των εγκλειστών, με όλες τις πιθανές εμπειρίες που μπορεί να ζήσουν στη ζωή τους... όπως συμβαίνει σε όλους μας, σε όλο τον κόσμο. Είναι καιρός οι κοινωνίες οι οποίες εφαρμόζουν την πρακτική του εγκλεισμού να ερευνήσουν σχετικά με εναλλακτικές μορφές σωφρονισμού, αν και εφόσον υπάρχουν, με σκοπό να αλλάξει η πραγματικότητα που βιώνουν όσοι διαπράττουν κάποιο έγκλημα. Σε πρώτη φάση, θα πρέπει να γίνουν αλλαγές στην ίδια την κοινωνία και στο πώς λειτουργεί, καθώς η εγκληματικότητα ξεκινά από αυτή...” (Reuss, 2003; 432).

Ήδη από το 1974, οι Banister και συν., αναφέρουν πως για να μπορέσουν οι εγκλειστοί να ανταποκριθούν στην πίεση της φυλακής, προσαρμόζονται σε τέτοιο βαθμό που μαθαίνουν να ζουν στο εγκλειστο περιβάλλον και εμφανίζουν συναισθήματα αποφυγής και ανασφάλειας όταν έρχεται η στιγμή της αποφυλάκισής τους αναφορικά με τον έξω κόσμο. Όπως ακολουθεί ο ελεύθερος πληθυσμός τις κοινωνικές νόρμες, έτσι και οι εγκλειστοί μαθαίνουν να ακολουθούν τις νόρμες της

φυλακής, με αποτέλεσμα η συνήθεια αυτή να καταλήγει σε ανάγκη για εγκλεισμό παρά για ελευθερία.

“Όλοι όσο έρχονται για πρώτη φορά στην φυλακή θα έρθουν αντιμέτωποι με τις προκλήσεις τις προσαρμογής. Θα χρειαστεί να προσαρμοστούν σε ένα άγνωστο και εχθρικό περιβάλλον, όπου στη συνέχεια, η ανάπτυξη μια μορφής κοινωνικοποίησης ή κοινωνικής απομόνωσης θα είναι αναπόφευκτη” (Edwards, 1970; 213).

Η προσαρμογή στο εχθρικό περιβάλλον της φυλακής είναι ο μόνος τρόπος για να εξασφαλίσει ο έγκλειστος ένα αίσθημα σιγουριάς, προστασίας και ασφάλειας. Οι προσωπικές εμπειρίες και η παρουσία ψυχικών διαταραχών στον νεοεισαχθέντα τρόφιμο θα παίξουν σημαντικό ρόλο στο κατά πόσο εύκολα να μπορέσει το άτομο να προσαρμοστεί στις συνθήκες της φυλακής. Η πλήρης προσαρμογή δεν αποτελεί κανόνα σε κάθε περίπτωση τροφίμου, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις που οι τρόφιμοι συνεχίζουν να εμπλέκονται σε άνομες πράξεις ακόμα και στα αυστηρά πλαίσια του σωφρονιστικού καταστήματος (van der Laan και Eichelsheim, 2013).

Ολοκληρώνοντας, οι ειδικοί συμφωνούν πως ο εγκλεισμός επιφέρει καταστροφικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των έγκλειστων, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν ακόμα και τις οικογένειές τους και το γενικότερο κοινωνικό τους δίκτυο. Δεν υπάρχουν στοιχεία που δηλώνουν πως η στέρηση βασικών αναγκών και τα αυστηρά μέτρα προστασίας θα σωφρονίσουν τους έγκλειστους. Η απόσταση μεταξύ της ζωής στη φυλακή με τον πραγματικό κόσμο είναι τόσο μεγάλη που το άτομο καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε δύο κόσμους. Ακόμα και στην περίπτωση που το άτομο βρίσκεται πάλι ελεύθερο, ο έλεγχος της εμπειρίας της φυλακής αποτελεί πιθανότερη επιλογή και γι' αυτό διαπράττει ξανά εγκληματική πράξη.

Εφόσον η εγκληματικότητα αυξάνεται συνεχώς, πώς μπορεί ο ρόλος του σωφρονιστικού συστήματος να γίνει επικοδομητικός τόσο για το άτομο που εγκληματεί όσο και για την κοινωνία; Η απάντηση βρίσκεται στο Σκανδιναβικό σωφρονιστικό σύστημα.

3. Διαπολιτισμική Συγκριτική Μελέτη

3.1 Εγκλεισμός στο Σωφρονιστικό Σύστημα των Σκανδιναβικών Χωρών

Οι Ward, Longaker, Williams, Naylor, Rose και Simpson (2013), αναφέρουν στην έρευνά τους πως το σωφρονιστικό σύστημα στις Σκανδιναβικές χώρες, λειτουργεί με σκοπό την μείωση της εγκληματικότητας, αλλά και την ομαλή επανένταξη των έγκλειστων με μηδαμινά ποσοστά υποτροπής. Σε συγκριτική μελέτη με το σωφρονιστικό σύστημα της Αμερικής, αναφέρουν πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων που οδηγούνται στην φυλακή, εφόσον εκτίουν την ποινή τους και επανεντάσσονται στην κοινωνία, η πιθανότητα υποτροπής είναι τρεις φορές μεγαλύτερη σε σύγκριση με το ποσοστό που απαντάται στις Σκανδιναβικές χώρες. Η διαφορά στα ποσοστά οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένο το σωφρονιστικό σύστημα στις Σκανδιναβικές χώρες. Οι ειδικοί προσπαθούν να προσφέρουν υπηρεσίες στους έγκλειστους οι οποίες θα συμβάλλουν στην μείωση της υποτροπής, με τη μορφή εκπαιδευτικών υπηρεσιών μέσα στις φυλακές καθώς και προγράμματα αποκατάστασης.

Σύμφωνα με την νομοθεσία, ο αριθμός των έγκλειστων σε κάθε φυλακή δεν θα πρέπει να ξεπερνά τους 100, με σκοπό να εξασφαλίζεται η απαραίτητη προσοχή στον κάθε έγκλειστο ξεχωριστά. Σε χώρες όπως η Σουηδία, η Νορβηγία και η Φινλανδία, βρίσκονται σε λειτουργία περισσότερες από 300 φυλακές ανά χώρα, με σκοπό οι έγκλειστοι να έχουν εύκολη πρόσβαση στις οικογένειές τους, λόγω των

ευεργετικών ιδιοτήτων για την ψυχή που μπορεί να προσφέρει η επαφή με τους οικογενειακούς δεσμούς (Ward και συν., 2013).

Υπάρχουν δύο κατηγορίες σωφρονιστικών ιδρυμάτων: οι κλειστές και οι ανοιχτές φυλακές. Στις κλειστές φυλακές οδηγούνται οι έγκλειστοι με σκοπό να εκτίσουν το πρώτο και μεγαλύτερο διάστημα της ποινής τους, με περισσότερα μέτρα ασφαλείας και λιγότερες προσωπικές ελευθερίες. Στο διάστημα που προηγείται της απελευθέρωσης, οι έγκλειστοι μεταφέρονται στις ανοιχτές φυλακές, όπου τα μέτρα ασφαλείας είναι μειωμένα, οι προσωπικές ελευθερίες περισσότερες και τα προγράμματα επανένταξης βοηθούν στην επικοδομητική επανένταξη των έγκλειστων στην κοινωνία, με μειωμένο το ποσοστό υποτροπής. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας είναι εφικτή η επιτήρηση των έγκλειστων χωρίς μπάρες ασφαλείας, όπου ο κάθε τρόφιμος έχει το δικό του δωμάτιο, με το δικό του κλειδί. Με αυτό τον τρόπο οι ανοιχτές φυλακές προσπαθούν να μειώσουν την απόσταση που δημιουργείται μεταξύ των τροφίμων και του έξω κόσμου, τόσο σωματικά όσο κοινωνικά (Ward και συν., 2013).

Στο σωφρονιστικό σύστημα της Σκανδιναβίας υπάρχει η αντίληψη πως ο εγκλεισμός του κρατούμενου δεν πρέπει να έχει μεγάλη απόσταση από την πραγματικότητα. Οι ειδικοί υποστηρίζουν ένα σύστημα το οποίο έχει ομοιότητες με τον έξω κόσμο με σκοπό να είναι εύκολη η επανένταξη των τροφίμων. Στη Φινλανδία, για παράδειγμα, λειτουργεί μια ήπια μορφή δικαιοσύνης, καθώς το να στερείται ο έγκλειστος βασικά αγαθά και ανάγκες, δεν αποτελεί σωφρονιστική πρακτική. Η έλλειψη ελευθερίας συμβάλλει στον σωφρονισμό. Σκοπός των ιδρυμάτων είναι η επανένταξη και η ενσωμάτωση στην κοινωνία. Αυτό μπορεί να προετοιμαστεί μέσα από τις φυλακές. Όταν οι τρόφιμοι μπορούν και συνυπάρχουν ελεύθεροι μεταξύ τους, τότε είναι πιο εύκολο για τον τρόφιμο που επανεντάσσεται

στην κοινωνία, να λειτουργήσει αρμονικά με τους γύρω του. Υπάρχει μέριμνα ακόμα και για την επαγγελματική αποκατάσταση των τροφίμων, με την παροχή συμβολαίων στον δημόσιο τομέα, όπου το άτομο θα μπορεί να έχει μια χειροπρακτική εργασία που θα το βοηθήσει να είναι οικονομικά ανεξάρτητο καθώς και να παρέχει οικονομική ενίσχυση στην οικογένεια (Ward και συν., 2013).

Σε αντιδιαστολή με το σωφρονιστικό σύστημα της Αμερικής όπου επικρατεί η φιλοσοφία πως περισσότερα μέτρα και τιμωρία θα οδηγήσουν στην μείωση του εγκλήματος, οι Σκανδιναβικές χώρες βρίσκονται εντελώς αντίθετες. Προτεραιότητα των ιδρυμάτων είναι η ψυχική υγεία των τροφίμων με σκοπό να είναι εφικτή η επανένταξή τους. Μέσα από στρατηγικές επιβράβευσης (περισσότερες ώρες για επίσκεψη, πρόσβαση σε τηλεόραση) για την πρότυπη συμπεριφορά των τροφίμων, οι έγκλειστοι προετοιμάζονται εποικοδομητικά και ουσιαστικά για την ομαλή επανένταξή τους στην κοινωνία, εφόσον η απόσταση μεταξύ φυλακής και πραγματικότητας μειώνεται σημαντικά (Ward και συν., 2013).

(Εικόνες από φυλακή στη Νορβηγία, 2014, www.naturalchildworld.com)

)

3.1.1 Το Σωφρονιστικό Σύστημα της Σουηδίας

Το Σουηδικό σωφρονιστικό σύστημα έχει παγκόσμια φήμη για τις φιλελεύθερες και προοδευτικές μεθόδους τις οποίες χρησιμοποιεί. Οι τρόφιμοι δεν φορούν την κλασική ενδυμασία που προορίζεται για τους έγκλειστους, έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα, ο κάθε έγκλειστος έχει το δικό του δωμάτιο και ακόμα και τρόφιμοι οι οποίοι είναι εθισμένοι στα ναρκωτικά, μπορούν να συνεχίσουν τη χρήση ουσιών μέσα στη φυλακή, στα πλαίσια της σταδιακής αποτοξίνωσης μέσω των προγραμμάτων αποτοξίνωσης (James, 2013). Η μεγαλύτερη ποινή για τους τροφίμους αγγίζει τα 10 με 15 χρόνια. Αυτό εξηγείται από το γεγονός πως η φυλάκιση έχει έναν σωφρονιστικό ρόλο, όμως δεν είναι η λύση για τη μείωση του εγκλήματος. Υπάρχουν περιπτώσεις τροφίμων οι οποίοι αποτελούν δημόσιο κίνδυνο και παραμένουν έγκλειστοι, η πλειοψηφία όμως των τροφίμων αποζητά την επανένταξη (James, 2013).

Ο αριθμός των φυλακισμένων στην Σουηδία μειώνεται αισθητά χρόνο με το χρόνο. Αυτό βέβαια δε συμβάλλει στη μείωση της εγκληματικότητας, όμως υπάρχει αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στο ποσοστό των ατόμων που εκτίουν την ποινή τους και υποτροπιάζουν μετά την απελευθέρωσή τους. Στα σωφρονιστικά ιδρύματα απασχολούνται ειδικοί ψυχικής υγείας, οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους έγκλειστους αναφορικά με θέματα κατάθλιψης, εθισμού ή σεξουαλικών διαταραχών. Με την παροχή προγραμμάτων επαγγελματικής αποκατάστασης, οι έγκλειστοι έχουν την δυνατότητα για εύκολη πρόσβαση σε επαγγελματικούς τομείς

μετά την αποφυλάκισή τους, με σκοπό την αποτροπή συμμετοχής τους σε εγκληματικές ενέργειες (Orange, 2013).

Οι Σουηδικές Αρχές ενστερνίζονται την άποψη πως ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένη η κοινωνία, προβλέπει το κατά πόσο τα μέλη της θα οδηγηθούν στην διεκπεραίωση εγκληματικής πράξης – είναι η οργάνωση της κοινωνίας και οι ευκαιρίες που παρέχονται σε κάθε άτομο, που θα παίξουν ρόλο στην εμφάνιση της εγκληματικότητας (Adem, 2014). Ο στιγματισμός των αποφυλακισμένων δεν αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στην Σουηδική κοινωνία, καθώς το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης βρίσκεται στη δομή του συστήματος και όχι στο άτομο προσωπικά. Καθώς η εγκληματική πράξη αποτελεί συνέπεια ενός δυσλειτουργικού συστήματος και όχι αίτιο, το σωφρονιστικό σύστημα της Σουηδίας επικεντρώνεται σε πρακτικές οι οποίες συμβάλλουν στην κοινωνική επανένταξη και αποκατάσταση, καθώς και στην πρόληψη του εγκλήματος (Adem, 2014).

(Εικόνα από φυλακή στη Σουηδία. James, 2013)

3.1.2 Το Σωφρονιστικό Σύστημα της Νορβηγίας

Παρουσιάζοντας πολλές ομοιότητες με την Σουηδία, το σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας χαρακτηρίζεται ως το πιο επιτυχημένο σωφρονιστικό σύστημα στον κόσμο, παρουσιάζοντας το μικρότερο ποσοστό υποτροπής στο 20%, σε σχέση με τον αριθμό των αποφυλακιζόμενων και τον αριθμό των ατόμων που επιστρέφουν στην φυλακή λόγω υποτροπής (Deady, 2014). Δίνεται έμφαση στην αποκατάσταση και την κοινωνικοποίηση του ατόμου, με όσο το δυνατό λιγότερο χρόνο μέσα στην φυλακή. Μάλιστα, σε περιπτώσεις που το άτομο δεν έχει διαπράξει κάποιο περιστατικό βίας, δεν φυλακίζεται, αλλά εκτίει την ποινή του με τη μορφή της κοινωνικής προσφοράς. Για να μπορέσουν οι κατηγορούμενοι να γίνουν καλύτεροι πολίτες, θα πρέπει να μάθουν να ζουν μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας και όχι μέσα στην φυλακή, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο κοινωνική ισορροπία, αύξηση της δημόσιας ασφάλειας και μείωση της εγκληματικότητας (Deady, 2014).

(Εικόνα από φυλακή στη Νορβηγία, 2014.

http://content.time.com/time/photogallery/0,29307,1989083_2137368,00.html)

Σύμφωνα με την Νορβηγική φιλοσοφία, όσο πιο καταπιεστικό είναι το σύστημα στις φυλακές, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό υποτροπής για τους αποφυλακισμένους. Οι έγκλειστοι μπορεί να στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας χωροταξικά, παρ' όλα αυτά, η αντιμετώπισή τους από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους είναι φυσιολογική, έχοντας τα ίδια δικαιώματα με τους ελεύθερους πολίτες. Για άλλη μια φορά, με αυτό τον τρόπο εκμηδενίζεται η απόσταση που έχει ο πραγματικός κόσμος με τον κόσμο της φυλακής. Η παροχή κοινών χώρων μέσα στις φυλακές, συμβάλλει στην ανάπτυξη του συναισθήματος της συνύπαρξης. Οι δαπάνες σε δομές κοινωνικής πρόνοιας, όπως είναι οι φυλακές,

μειώνουν την φτώχεια και την κοινωνική ανισότητα, με αποτέλεσμα να μειώνεται και η εγκληματικότητα (Deady, 2014).

(Εικόνες από φυλακή στη Νορβηγία, 2014.

http://content.time.com/time/photogallery/0,29307,1989083_2137368,00.html)

Σύμφωνα με τον Jilani (2011), οι κατηγορούμενοι για ανθρωποκτονία μπορούν να φυλακιστούν μέχρι και 26 χρόνια, που αποτελεί την μέγιστη χρονικά των ποινών. Παρ' όλα αυτά, και σε σύγκριση με το σωφρονιστικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών, η Νορβηγία παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό ανθρωποκτονιών στον κόσμο με 6 ανθρωποκτονίες από πρόθεση στα 100.000 άτομα, ένα ποσοστό που στην Αμερική οκταπλασιάζεται. Ομοίως, ανά 100.000 πολίτες στη

Νορβηγία, μόνο 71 οδηγούνται σε εγκλεισμό, όπου στην Αμερική 743 ανά 100.000 οδηγούνται στην φυλακή. Τέλος, στη Νορβηγία 20% των αποφυλακισμένων , υποτροπιάζει και οδηγείται ξανά στην φυλακή, με την Αμερική να παρουσιάζει ποσοστό υποτροπής μεγαλύτερο από 67%.

Όπως και στην περίπτωση της Σουηδίας, έτσι και στη Νορβηγία, η στέρηση της ελευθερίας αποτελεί την μεγαλύτερη τιμωρία για τους έγκλειστους. Αν και έχουν πρόσβαση σε μέσα τελευταίας τεχνολογίας, μπορούν να ασχολούνται με χειροπρακτικές εργασίες όπως η κηπουρική, ή να μαθαίνουν μουσικά όργανα και να παρευρίσκονται σε σεμινάρια λογοτεχνίας και φιλοσοφίας, η στέρηση της ελευθερίας τους είναι αυτό που τους στοιχίζει περισσότερο. Μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα των φυλακών και τον κοινοτικό τρόπο συμβίωσης, οι έγκλειστοι προετοιμάζονται για την ομαλή επανένταξή τους και επιζητούν οι ίδιοι την επιστροφή στην κοινωνία. Αντιλαμβάνονται τους λόγους οι οποίοι συμβάλλουν στο έγκλημα, αναλογίζονται το μερίδιο της προσωπικής ευθύνης καθώς και την ευθύνη της κοινωνίας στην εμφάνιση της εγκληματικότητας (James, 2013).

3.1.3 Το Σωφρονιστικό Σύστημα της Φινλανδίας

Το 1971 αρχίζει να λειτουργεί στο νησί Suomenlinna της Φινλανδίας η πρώτη “ανοιχτή” φυλακή. Οι υπεύθυνοι για την δημόσια τάξη της χώρας υποστηρίζουν πως η μεγαλύτερη τιμωρία είναι να γνωρίζεις πως δεν είσαι ελεύθερος, ακόμα και αν έχεις όλα τα απαραίτητα αγαθά, καθώς η πλήρης ελευθερία σου βρίσκεται υπό τον έλεγχο άλλων. Σήμερα το σωφρονιστικό κατάστημα φιλοξενεί 95 τροφίμους οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να ταξιδεύουν καθημερινά στην πρωτεύουσα για λόγους σπουδών ή εργασίας. Δεν φορούν στολές ή χειροπέδες, έχουν την δυνατότητα με τη βοήθεια της τεχνολογίας να ανιχνεύεται η ακριβής θέση τους, με αποτέλεσμα να μπορούν να επισκεφθούν τις οικογένειές τους. Τα κελιά τους δεν έχουν μπάρες ασφαλείας, είναι εξοπλισμένα με συσκευές τελευταίας τεχνολογίας και οι φύλακες διαφέρουν απλώς στο τρόπο ενδυμασίας, χωρίς να φέρουν εξοπλισμό τύπου κλομπ, χειροπέδες ή taser. Οι φύλακες δεν είναι υπεύθυνοι μόνο για την φύλαξη των εγκλειστων αλλά παίζουν τον μεγαλύτερο ρόλο για την επανένταξη και αποκατάσταση του πληθυσμού της φυλακής. Γι’ αυτό το λόγο, για να μπορέσει κάποιος να γίνει φύλακας, χρειάζεται εκπαίδευση τριών χρόνων, διάστημα που σε άλλες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο ή οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι μόνο κάποιες βδομάδες ή μήνες. Η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε τροφίμους και φύλακες είναι τόσο επικοινωνιακή που προφυλάσσει τους φύλακες από την εμφάνιση άγχους, υπέρτασης, αλκοολισμού, ακόμα και αυτοκτονίας, λόγω της φύσης του επαγγέλματός τους (Larson, 2013).

Οι τρόφιμοι αντιμετωπίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε οι ίδιοι να μπορούν να παραδεχτούν πως είναι υπεύθυνοι σήμερα για τον εγκλεισμό τους εξαιτίας του εγκλήματος που διέπραξαν. Μπορούν να κυκλοφορούν έξω όπως όλοι, χωρίς να

υπάρχει στιγματισμός, αλλά η μεγαλύτερη τιμωρία για αυτούς είναι να ξέρουν πως η προσωπική τους ελευθερία δεν βρίσκεται υπό την κατοχή τους (Larson, 2013). Έχουν τη δυνατότητα για πρόσβαση σε ανώτατη εκπαίδευση αποκομίζοντας προπτυχιακούς ή μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών. Υπάρχουν επίσης μεικτά καταστήματα με γυναίκες και άντρες τροφίμους να μοιράζονται τον ίδιο χώρο, ακόμα και να παντρεύονται στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο της φυλακής. Η βία στις φυλακές στην Φινλανδία αποτελεί ασυνήθιστο φαινόμενο. Οι έγκλειστοι έχουν τη δυνατότητα μετά τους πρώτους έξι μήνες της ποινής τους να επισκεφθούν τις οικογένειές τους ακόμα και για έξι μέρες. Οι έγκλειστοι οφείλουν να έχουν επαφή με τον πολιτικό κόσμο (Gardner, 2002).

Ομοίως με το σωφρονιστικό σύστημα της Σουηδίας και της Νορβηγίας, η Φινλανδία παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό εγκληματικότητας στον κόσμο, καθιερώνοντας το σκανδιναβικό σωφρονιστικό σύστημα ως ένα εξαιρετικό σωφρονιστικό σύστημα. Οι έγκλειστοι διατηρούν τα δικαιώματά τους ως πολίτες, έχουν τη δυνατότητα να ψηφίσουν, να μορφωθούν, να εργαστούν ή να έχουν επαφή με τον έξω κόσμο και τις οικογένειες τους, καθώς μια εγκληματική πράξη δεν χαρακτηρίζει ένα συγκεκριμένο φύλο, ηλικία, εθνικότητα ή θρησκεία και όλοι μπορούμε να παραβούμε τον νόμο ανά πάσα στιγμή (Wilson, 2008).

(Εικόνες από κελιά σε φυλακές στη Φινλανδία, 2010.

http://mrbenes.blogspot.co.uk/2010_10_01_archive.html)

4. Αποφυλάκιση

4.1 Προγράμματα Υποστήριξης

Συχνά οι όροι και οι συνθήκες του εγκλεισμού καταλύουν το έννομο δικαίωμα στην εκπαίδευση μεταξύ άλλων. Η παροχή εκπαίδευσης στους τρώφίμους των σωφρονιστικών ιδρυμάτων εξυπηρετεί την απόκτηση νέων δεξιοτήτων που θα βοηθήσουν στην εύρεση εργασίας μετά την αποφυλάκιση, στη δημιουργική κάλυψη του χρόνου, στην ελαχιστοποίηση των δεινών που ενέχει ο εγκλεισμός και τέλος, στη μείωση της εγκληματικότητας (Δημητρούλη και συν., 2006). Ωστόσο, στις όποιες προσπάθειες εκπαίδευσης θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν οι ιδιαιτερότητες της εν λόγω ομάδας και οι δυσκολίες αναφορικά με την καταλληλότητα του χώρου.

Στην Ελλάδα, προγράμματα εκπαίδευσης έχουν εισαχθεί στις φυλακές υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων και των Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμόρφωσης τα τελευταία 20 χρόνια. Ειδικότερα, πραγματοποιούνται προγράμματα ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας για αλλοδαπούς κρατούμενους, μελισσοκομία, ηλεκτρολογία, κατασκευή κοσμήματος, ανθοκομία μεταξύ άλλων. Ακόμη, σε συνεργασία με το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων λειτουργεί αυτόνομο πρόγραμμα εκπαίδευσης και θεραπείας γυναικών εντός του γυναικείου τμήματος των φυλακών Κορυδαλλού.

4.2 Η Φάση της Αποκατάστασης

Από την εκδίκαση της ποινής έως και την αποδέσμευση, οι εγκλειστοί θα βιώσουν εμπειρίες οι οποίες ενδεχομένως θα μεταμορφώσουν την αυτό-εικόνα τους και τις αντιλήψεις τους για τη ζωή ριζικά. Αφού έχουν πλέον εκτίσει την ποινή τους και η αποφυλάκιση είναι προ των πυλών τα συναισθήματα και οι σκέψεις είναι μάλλον ανάμεικτα: άγχος, φόβος, αγωνία, ενθουσιασμός, ανυπομονησία για τη ζωή εκτός φυλακής και ότι αυτή μπορεί να συνεπάγεται κατά τη φάση της αποφυλάκισης. Η αποδοχή και η ενσωμάτωση στην κοινωνία είναι ζητήματα πρωταρχικής σημασίας, ζητήματα τα οποία θα απορροφήσουν μεγάλο μέρος της ενέργειας και της προσπάθειας του ατόμου, δυστυχώς όμως με αμφίβολα αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, έχοντας περάσει ένα διάστημα σε εγκλεισμό, η επαγγελματική αποκατάσταση είναι στοίχημα που αποδεικνύεται δύσκολο. Επίσης, ο εγκλεισμός συνεπάγεται το στιγματισμό του ατόμου και ίσως την πρόσληψή του ως "επικίνδυνο", "εγκληματία", ταμπέλες οι οποίες βάζουν επιπρόσθετα εμπόδια στην κοινωνική του ενσωμάτωση. Το κενό που παρατηρείται σε τέτοιες περιπτώσεις καλύπτεται σε κάποιο βαθμό από τις προσπάθειες εθελοντικών οργανώσεων (Caie, 2012).

Τρόφιμοι οι οποίοι ανήκουν στη λεγόμενη τρίτη ηλικία αποτελούν μια ευαίσθητη κοινωνικά πληθυσμιακή ομάδα. Τα άτομα αυτά θα έρθουν αντιμέτωπα με έντονο άγχος όταν πλησιάζει η ώρα της αποδέσμευσης. Και αυτό διότι υπάρχει ασάφεια και έλλειψη οργάνωσης από μέρους του προσωπικού του ιδρύματος σε θέματα που αφορούν στη μετέπειτα διαβίωση των ηλικιωμένων τροφίμων. Ιδιαίτερα δε, όταν υπάρχουν προβλήματα περιορισμένης κινητικότητας ή προβλήματα οικονομικής φύσεως.

Οι Crawley & Sparks (2006) διεξήγαγαν εξατομικευμένες συνεντεύξεις σε έγκλειστους άνω των 65 ετών, σε μια προσπάθεια να μελετήσουν την εμπειρία του εγκλεισμού και τις προσδοκίες για τη ζωή μετά την αποφυλάκιση. Οι συμμετέχοντες προέρχονταν από τέσσερα διαφορετικά σωφρονιστικά ιδρύματα του Ηνωμένου Βασιλείου και στην πλειοψηφία τους εξέτιαν ποινή πολύχρονης ή και ισόβιας κάθειρξης. Τα αποτελέσματα της μελέτης φανέρωσαν πως εκείνοι οι οποίοι είχαν περάσει πολλά χρόνια στη φυλακή είχαν ελάχιστες προσδοκίες για τη ζωή μετά την αποφυλάκισή τους. Η επανένταξη στην κοινωνία για αυτούς συνεπάγεται ξεκίνημα από το μηδέν· μην έχοντας περίσσειμα ενέργειας ή αρκετά εναπομείναντα χρόνια ζωής αρκετοί δήλωσαν πως θα προτιμούσαν να παραμείνουν στη φυλακή. Εξαίρεση αποτέλεσαν όσοι είχαν ένα υποστηρικτικό οικογενειακό ή φιλικό δίκτυο οπότε και προσέμεναν με ανυπομονησία το τέλος της κράτησης διότι θα βρίσκονταν με τα αγαπημένα τους πρόσωπα και πάλι. Επιπλέον, αυτοί που έπασχαν από κάποια χρόνια ιατρική πάθηση διακατέχονταν από έντονη ανασφάλεια για το κατά πόσον θα είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και πρόνοιας μετά την αποδέσμευσή τους. Αυτό λόγω του ότι είχαν σχέση άμεσης εξάρτησης με συγκρατούμενους τους, οι οποίοι είχαν αναλάβει μέρος της φροντίδας τους όσο βρίσκονταν στη φυλακή. Τέλος, έγκλειστοι οι οποίοι είχαν καταδικαστεί για αδικήματα σεξουαλικής φύσεως εξέφρασαν το φόβο πιθανής επίθεσης εκδικητικού χαρακτήρα μετά την αποφυλάκισή τους.

5. Επίλογος

Το έγκλημα είναι ένα φαινόμενο που μαστίζει τις κοινωνίες ανεξαρτήτως των αιτιών που το τροφοδοτεί. Τα λουκέτα, τα συρματοπλέγματα, οι ψηλοί τοίχοι είναι κυρίως στοιχεία σε μια φυλακή με τη συμβολική σημασία που αυτά φέρουν. Τα χαρακτηριστικά αυτά, σε συνδυασμό με την αυστηρή επίβλεψη και την απομόνωση έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την ψυχολογική χειραγώγηση της προσωπικότητας του κρατούμενου, ο οποίος έχει κριθεί κοινωνικά μη αποδεκτός. Ο εγκλεισμός ως τιμωρία στο έγκλημα είναι μια εμπειρία ιδιαίτερη από τις άλλες και οι προεκτάσεις του είναι επίφοβο να ερευνηθούν αν απουσιάζει η απαραίτητη σοβαρότητα.

Η κοινωνία δεν χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό ενσυναίσθησης· σαν σύνολο απαιτεί την παραδειγματική τιμωρία των παραβατών μη λαμβάνοντας υπ' όψιν εάν πρόκειται για άτομα που ανήκουν σε κάποια ευαίσθητη κοινωνική ομάδα (π.χ. ψυχικά ασθενείς, άτομα εξαρτώμενα από ουσίες, άστεγοι), και συνεπώς οι λόγοι που τους οδήγησαν στην διάπραξη αδικήματος ενδεχομένως να είναι πολυσύνθετοι (Canales, 2012). Για το λόγο αυτό, κρίνεται αδήριτη η ανάγκη να αυξηθεί η χρηματοδότηση προς αναβάθμιση των υπηρεσιών του σωφρονιστικού συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, λόγω του ότι τρόφιμοι οι οποίοι πάσχουν από κάποια ψυχική διαταραχή αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού στις φυλακές, είναι σημαντικό να υπάρχει επαρκές εξειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό (Reed, 2003).

Παράλληλα, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη στήριξη σε ενσωματωμένα προγράμματα παρέμβασης για περιπτώσεις κρατουμένων που αντιμετωπίζουν προβλήματα κατάχρησης ουσιών / αλκοόλ.

Συνοψίζοντας, στην παρούσα εργασία έγινε λόγος για θέματα που άπτονται του εγκλεισμού και των επιπτώσεων που έχει στην ψυχική υγεία των κρατουμένων. Αναμφισβήτητα, πρόκειται για ένα πολυδιάστατο ζήτημα που δεν μπορεί να αναλυθεί στα πλαίσια μιας βιβλιογραφικής εργασίας προπτυχιακού επιπέδου. Να σημειωθεί παρ' όλα αυτά, πως η όποια προσέγγιση έγινε με σεβασμό λόγω της λεπτότητας του θέματος.

Βιβλιογραφία

Δανδουλάκη, Μ., Κωστέρη, Β., Μηλάκη, Β. (2008). *Η ψυχολογία των κρατουμένων: η περίπτωση των φυλακών Νέας Αλικαρνασσού*. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.

Δασκαλάκης, Η. (1981). *Μεταχείριση Εγκληματία*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Δημητρούλη, Κ., Θεμελή, Ο., Ρηγούτσου, Ε. (2006). Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στις Φυλακές. Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας στη χώρα μας. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ). Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή: Πρακτικά Συνεδρίου, Βόλος, 31 Μαρτίου-2 Απριλίου 2006, σελ. 199-204 <http://hdl.handle.net/10795/143>

Θεμελή, Ο. (2000). Εγκλεισμός και υγεία- η κατάλυση ενός ακόμα έννομου αγαθού. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 8-9, 885-889.

Ιορδανίδου, Α. (1996). Σύγχρονο Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, Ορθογραφικό, Ερμηνευτικό. Αθήνα: Πατάκης.

Κουράκης, Ν. Ε. (2004). *Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Παύλου, Σ., Γιούνη, Μ. (2003). Η ιστορία των φυλακών, *Ελευθεροτυπία* (4 Δεκεμβρίου, Τεύχος 214), [Online Ιούνιος, 2014]. Διαθέσιμο: <http://argolikivivliothiki.gr/2011/06/15/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82/>

Adem, M. (2014). What Sweden can teach America about incarceration. *LA Progressive* (February 17, 2014), [Assessed Online June, 2014]. Available: <http://www.laprogressive.com/swedish-prisons/>

Allen, A. S., Rich, D. J. (2007). Prisons and mental health. *The New England Journal of Medicine*, 356, 2.

Banister, P. A., Smith, V. F., Heskin, J. K., Bolton, N. (1974). Psychological correlates of long-term imprisonment: cognitive variables. *British Journal of Criminology*, 14, 150- 157.

Blaauw, E., Ronald, R. & Kerkhof, A. (2000). Mental Disorder in European Countries. *International Journal of Law and Psychiatry*, 23(6): 649-663.

Caie, J. (2012). Climbing the walls: prison mental health and community engagement. *British Journal of Nursing*, 21(11): 658-662.

Canales, C. (2012). Prisons: The New Mental Health System. *Connecticut Law Review*, 44(5): 1723-1762.

Crawley, E. & Sparks, R. (2006). Is there life after imprisonment? How elderly men talk about imprisonment and release. *Criminology & Criminal Justice*, 6(1): 63-82.

Cooke, D. J., Baldwin, P. J. & Harrison, J. (1990). *Psychology in Prisons*. London: Routledge.

Deady, W. C. (2014). *Incarceration and recidivism: lessons from abroad*. Pell Centre for International Relations and Public Policy. Salve Regina University, 2014.

Dhami, M. K., Ayton, P. & Loewenstein, G. (2007). Adaptation To Imprisonment: Indigenous or Imported?. *Criminal Justice and Behavior*, 34: 1085-1100.

Edwards, R. A. (1970). Inmate adaptations and socialization in the prison. *Sociology*, 4, 213- 225.

Fanguy, C. J. (2009). Departmental Data and Crime Trend Statistics, CALEA Standard 15.1.1. Police Department, Houma, L.A. 70360.

Gardner, D. (2002). Why Finland is soft in crime. *A way out: alternatives to prison* (March 18, 2002), [Assessed online: June 2014]. Available at: <http://unlockingamerica.blogspot.co.uk/2008/08/finland.html>

Harman, J. J., Smith, E. V., Egan, C. L. (2007). The impact of incarceration on intimate relationships. *Criminal Justice and Behavior*, 34, 794-815.

James, E. (2013). Why is Sweden closing its prisons? . *The Guardian* (December 1, 2013), [Assessed Online June, 2014]. Available: <http://www.theguardian.com/society/2013/dec/01/why-sweden-closing-prisons>

James, E. (2013). The Norwegian prison where inmates are treated like people. *The Gueardian* (February 25, 2013), [Assessed Online June 2014]. Available: <http://www.theguardian.com/society/2013/feb/25/norwegian-prison-inmates-treated-like-people>

Jewkes, Y. (2005). Men Behind Bars: "Doing" Masculinity as an Adaptation to Imprisonment. *Men and Masculinities*, 8: 44-63.

Jilani, Z. (2011). As the right Bemoans Norway's criminal justice system, it is one of the safest countries on Earth. *Think Progress Organization* (July 25, 2011), [Assessed Online June, 2014]. Available: <http://thinkprogress.org/justice/2011/07/25/277771/norway-is-safe/> .

Lambie, I., Randell, I. (2013). The impact of incarceration on juvenile offenders. *Clinical Psychology Review*, 33, 448- 459.

Larson, D. (2013). Why Scandinavian prisons are superior. *The Atlantic* (September 24, 2013), [Assessed online: June 2014]. Available: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/09/why-scandinavian-prisons-are-superior/279949/> .

Mental Health Focus (2010). Mental health illness rife in prison. *Australian Nursing Journal*, 12, 34-36.

Nurse, J., Woodcock, P., Ormsby, J. (2003). Influence of environmental factors on mental health within prisons: focus group study. *British Medical Journal*, 327, 480-484.

Orange, R. (2013). Sweden closes four prisons as number of inmates plummets, *The Guardian* (November 11, 2013), [Assessed Online June, 2014]. Available : <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/11/sweden-closes-prisons-number-inmates-plummets>

Palermo, G. B. (2008). Editorial: Reflections on Imprisonment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 52(6): 619-621.

Raphael, S. & Winter, E. R. (2001). Identifying the effect of unemployment on crime. *Journal of Law and Economics*, XLIV.

Reed, J. (2003). Mental health care in prisons. *The British Journal of Psychiatry*, 182: 287-288.

Reuss, A. (2003). Taking a long hard look at imprisonment. *The Howard Journal*, 42, 426-436.

Roguski, M., Chauvel, F. (2009). *The effects of imprisonment on inmates' and their families' health and wellbeing*. Litmus, Washington.

Taylor, E. (2011). Prison mental health: vision and reality. *Probation Journal*, 58, 174-177.

Van der Laan, A., Eichelsheim, V. (2013). Juvenile adaptation to imprisonment: feelings of safety, autonomy and well-being, and behavior in prison. *European Journal of Criminology*, 10, 424- 443.

Ward, K., Longaker, J. A., Williams, J., Naylor, A., Rose, A. C., Simpson, G. C. (2013). Incarceration within American and Nordic prisons: comparison of national and international policies. *The International Journal of Research and Practice on Student Engagement*, 1, 1, 24-36.

Wilson, D. (2008). Prison: the Scandinavian exception. *The Guardian* (October 18, 2008), [Assessed online June, 2014]. Available: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2008/oct/18/prisonsandprobation-norway>

Πηγές online:

<http://naturalchildworld.com/the-worlds-most-luxurious-prison-is-in-norway/>

http://content.time.com/time/photogallery/0,29307,1989083_2137368,00.html

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang='..'&perform=view&id=37630&Itemid=1240&lang=

http://mrbenes.blogspot.co.uk/2010_10_01_archive.html